

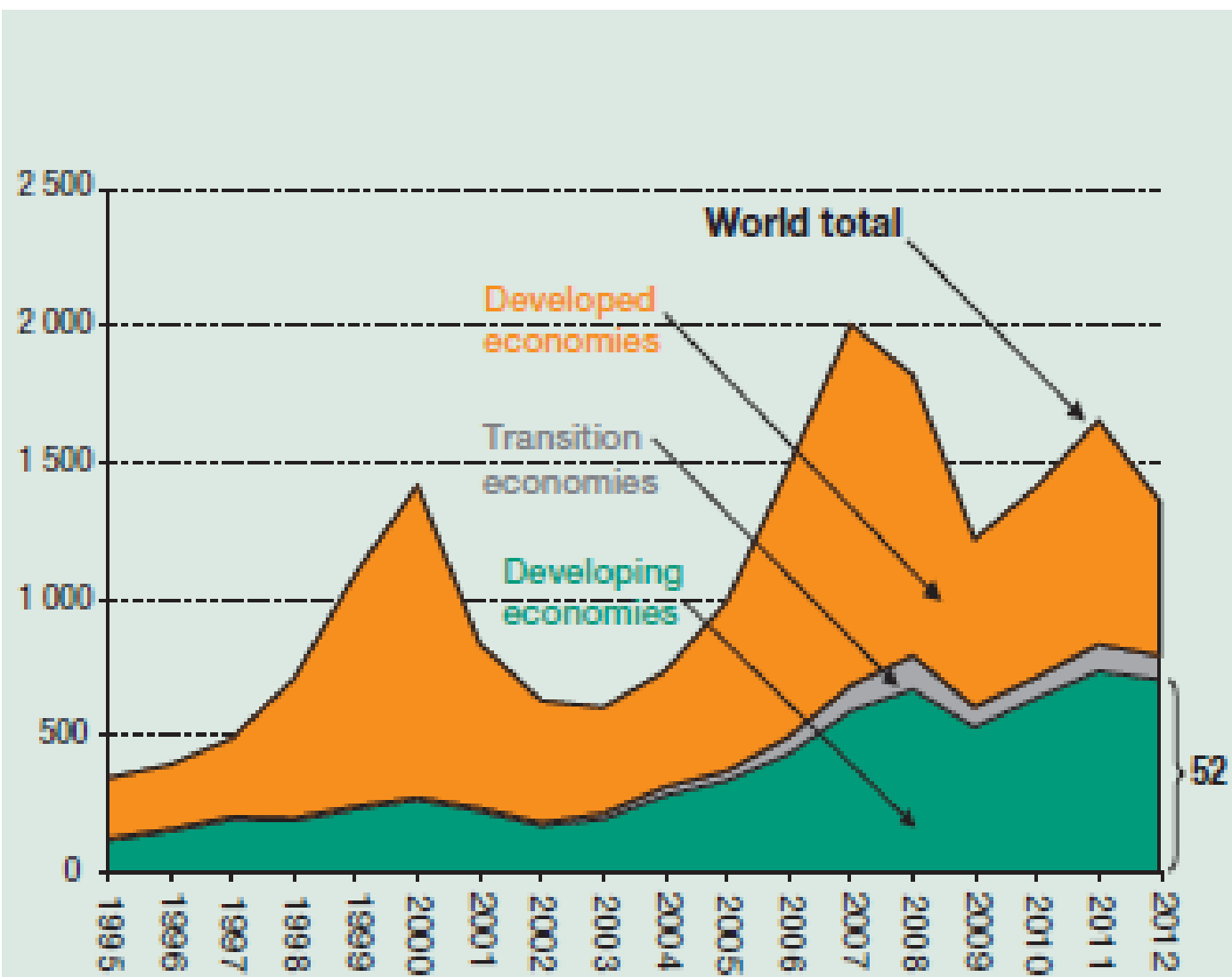
Transnacionalizacija svetske privrede

- Prema UNCTAD-u u svetu postoji 80.000 matičnih preduzeća transnacionalnih kompanija sa oko 800.000 filijala u inostranstvu
- Krajem 20. veka kontrolisale su oko **25% ukupne svetske proizvodnje**, a proizvodnja u stranim filijalam 2009. god činila je 11% svetskog društvenog proizvoda

- Za rasprostranjenost transnacionalnih kompanija u svetskoj privredi „zaslužni“ su **tokovi stranih direktnih investicija**
- 2007. god. ostvaren je rekordni nivo priliva SDI od oko 2.000 milijardi USD
- Multilateralni sporazum o investicijama
- Najznačajnije privrede po plasmanu SDI su EU i SAD, dok su kod zemalja u razvoju to Kina, i zemlje Latinske Amerike

- Najviše stranih direktnih investicija je pristiglo u razvijene zemlje, oko 70%
- Najznačajnije pojedinačne zemlje razvijene privrede su EU i SAD
- Razvijene zemlje su najveće „izvorište“ SDI, u njima se nalaze sedišta oko 60.000 transnacionalnih preduzeća (71%)

Figure I.1. FDI inflows, global and by group of economies, 1995–2012
(Billions of dollars)

Najznačajnije zemlje domaćini po fondu SDI, 2009. (mlrd USD)	
SVET	17.743,4
Razvijene zemlje	12.352,6
EU	7.447,9
SAD	3.120,5
Kanada	524,9
Švajcarska	463,8
Australija	328,1
Japan	200,1
Zemlje u razvoju	5.390,9
Hong Kong, SAR	912,1
Kina	473,0
Brazil	400,8
Singapur	343,6
Meksiko	309,5
Rusija	252,4
Britanska devičanska ostrva	156,2
Saudijska Arabija	147,1
Kaimanska ostrva	97,9

Deset najvećih transnacionalnih preduzeća u svetu u 2008. godini

	preduzeće	džava	imovina		Udeo strane imovine (%)	TNI
			Strana	ukupna		
1.	General Electric	SAD	400	797	50,2	52,2
2.	Royal Dutch/Shell	Hol./V. Brit.	222	282	78,7	73,0
3.	Vodafon	V. Brit.	204	222	91,9	88,6
4.	British Petroleum	V. Brit.	197	228	82,0	80,8
5.	Toyota	Japan	183	320	57,2	53,1
6.	ExxonMobile Corp.	SAD	161	228	70,6	67,9
7.	E.ON AG	Nemačka	141	218	64,7	55,2
8.	Total	Francuska	141	164	85,9	74,5
9.	ElectriteDeFrance	Francuska	128	278	46,1	34,6
10.	ArcelorMittal	Luksemburt	127	133	95,5	91,4

- **Indeksi transnacionalizacije**
- Indeks transnacionalizacije privrede domaćina – pokazuje stepen zavisnosti određene privrede koja je domaćin stranim transnacionalnim kompanijama od poslovne aktivnosti tih kompanija

- **Izračunava se sabiranjem četiri racija:**
  1. Odnos priliva SDI i bruto formiranog kapitala;
  2. Odnos priliva SDI i bruto domaćeg proizvoda (GDP)
  3. Odnos novostvorene vrednosti u filijalama transnacionalnih kompanija i bruto domaćeg proizvoda (GDP)
  4. Odnos zaposlenosti u filijalama transnacionalnih kompanija i ukupne zaposlenosti u posmatranoj privredi
- Najveću vrednost ovog indeksa u 2005. zabeležile su Belgija (65,9%), Luksemburg (64,8%), Estonija (49,5%) od razvijenih zemalja; Hong Kong (103,7%), Singapur (65,2%) i Trinidad i Tobago (48,6%) od zemalja u ravoju; Makedonija (38,6%) i BiH (39%) iz našeg regiona

- **Indeks stepena transnacionalizacije određene transnacionalne kompanije (TNI)**
- Računa se sabiranjem tri racija:
  1. Odnosa vrednosti imovine u filijalama i ukupne imovine posmatranog preduzeća (odnos imovine)
  2. Odnosa vrednosti prodaje ostvarenih u filijalama i ukupne vrednosti prodajaostvarenih u posmatranom preduzeću (odnos prodaje)
  3. Odnos broja zaposlenih u filijalama i ukupne zaposlenosti u posmatranom preduzeću (odnos zaposlenosti)

Deset najvećih transnacionalnih preduzeća sa najvećim indeksom transnacionalizacije

		preduzeće	džava	imovina		prodaja		zaposlenost		TNI
				Filijale	Ukupno	Filijale	Ukupno	Filijale	Ukupno	
1.	37.	Xstrata PLC	V. Brit.	52.227	55.314	25.215	27.952	37.883	39.940	93,2
2.	87.	ABB Ltd.	Švajcarska	26.875	33.181	33.166	34.912	113.900	119.600	90,4
3.	40.	Nokia	Finska	50.006	55.090	73.662	74.192	101.559	125.829	90,3
4.	66.	Pemod Ricard SA	Francuska	32.237	35.159	8.845	9.850	16.260	18.975	89,1
5.	67.	WPP Group Pk	V. Brit.	31.567	35.661	11.966	13.717	88.467	97.438	88,9
6.	3	Vodafone Group Pk	V. Brit.	201.570	218.955	60.197	69.250	68.747	79.097	88,6
7.	72.	Linde AG	Nemačka	29.847	33.158	16.574	18.527	44.278	51.908	88,3
8.	13.	Anheuser-Busch Inbev SA	Holandija	106.247	113.170	18.699	23.558	108.425	119.874	87,9
9.	46.	Anglo American	V. Brit.	44.413	49.738	21.766	26.311	95.000	105.000	87,5
10.	10.	ArcelorMittal	Luksemburg	127.127	133.088	112.689	124.936	239.455	315.867	87,2

SEKTORSKO ULAGANJE TNC

- **DO II SV.RATA:**

- **PRIMARNI - SIROVINSKI SEKTOR**

- **POSLE II SV. RATA:**

- **RASTU ULAGANJA U SEKTOR USLUGA**

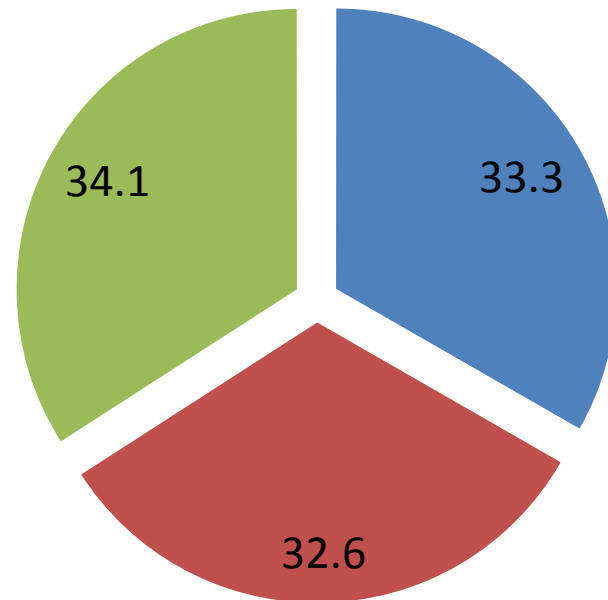
- **RASTU ULAGANJA U INDUSTRIJSKI SEKTOR**

	1982	2002	2007
Ukupne prodaje TNC u filijalama	2.737	17.685	31.197
Izvoz iz stranih filijala TNC	722	2.613	5.715
Prodaje iz filijala na tržištu zemlje domaćina	2.015	15.072	25.460
SVETSKI IZVOZ ROBE I NEFAKTORSKIH USLUGA	2.053	7.838	17.138
Stvarni svetski izvoz	4.068	22.910	49.590

- Transnacionalna preduzeća posluju u tri oblasti: primarna proizvodnja, industrijska proizvodnja i usluge
- U 2008. god. najveći priliv SDI zabeležen je u sektoru usluga (60%) – sektori finansijskih usluga, poslovnih usluga i trgovina
- Industrijska proizvodnja (25%) – sektori hemijske industrije i industrije mašina i opreme
- Primarna proizvodnja (15%) – sektor rudarstva

- Odliv SDI u 2008 iz zemalja u razvoju (BRIK) iznosio je 150 milijardi USD oko 10% odliva svih SDI
- **Intrafirmska trgovina** obavlja se u okviru jedne transnacionalne kompanije, odnosno između njenih delova

Sales

■ Intrafirmnska
trgovina

■ Trgovina TNC sa
drugim
kompanijama

■ Trgovina drugih
kompanija

- Iako su zemlje u razvoju najveći proizvođači ovih proizvoda njihova proizvodnja je pod kontrolom velikih transnacionalnih kompanija
- Za većinu primarnih proizvoda važi pravilo da **2-6 preduzeća kontrolišu i do 90% proizvodnje određenog primarnog proizvoda**

Učešće TNC u trgovini pojedinim primarnim proizvodima

proizvod	Broj firmi	Udeo (%)	Proizvod	Broj firmi	Udeo (%)
Pšenica	...	90	Kaučuk	...	70-75
Kakao	...	85	Ruda gvožđa	...	90-95
Banane	3	70-75	Boksit	6	80-85
Duvan	...	85-90	Bakar	5	80-85
Kafa	...	85-90	nafta	7	75

- 2005. god. ulaganja u **istraživanje i razvoj** transnacionalnih preduzeća dostiglo je **75%** u istraživanja u privredi, dok je njihovo učešće u svetskim izdacima za istraživanje oko **50%**
- U nekim zemljama učestvuju i preko 70% u ukupnim istraživanjima u proizvodnom sektoru (Mađarska i Irska), dok je u razvijenim zemljama oko 10% (Japan i SAD)

Transnacionalna preduzeća kao subjekti međunarodnih odnosa

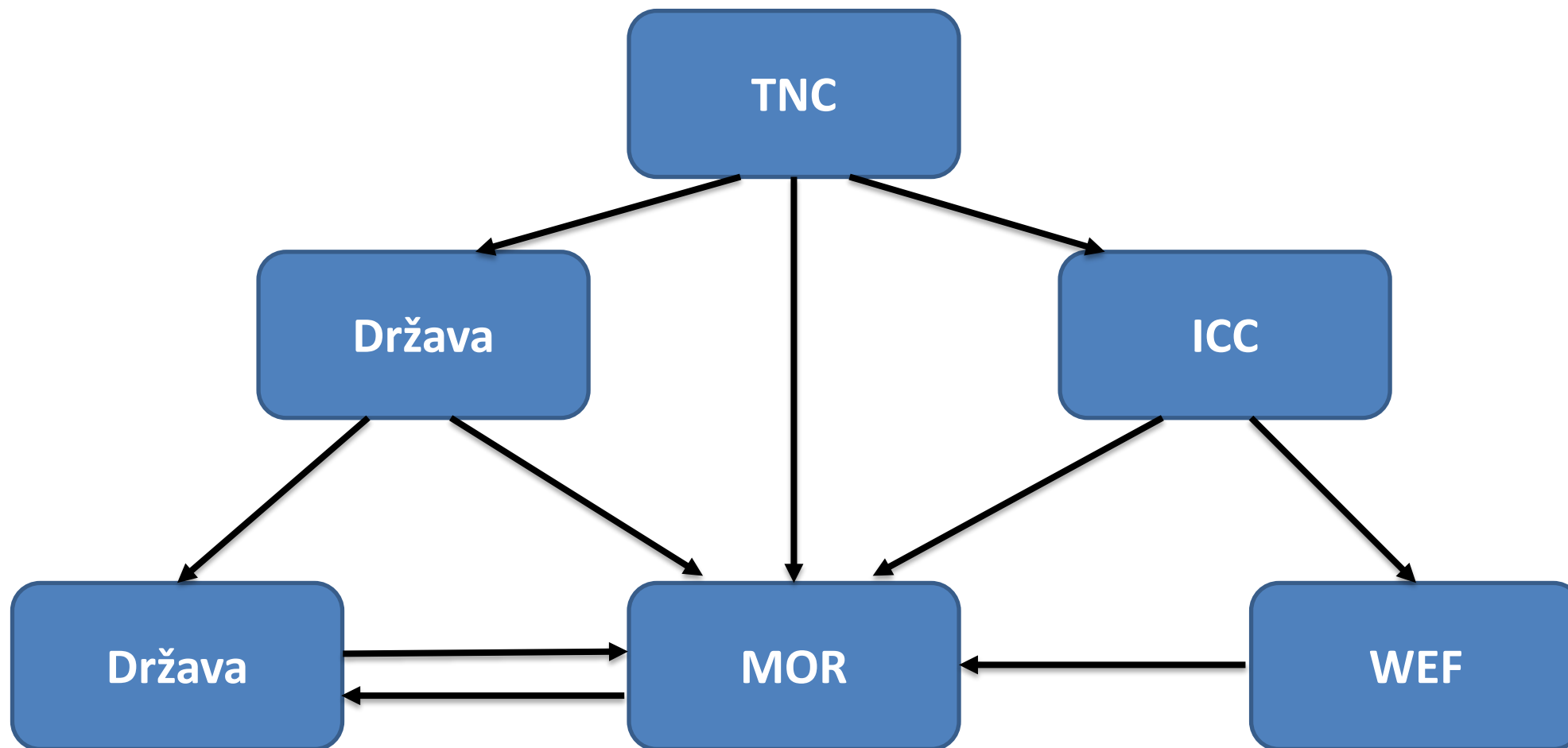
- Najveće transnacionalne kompanije imaju prodaju veću od društvenog proizvoda preko 150 zemalja

Poređenje prodaja kompanija i društvenog proizvoda (mlrd. USD)		
Grupa	1995.	2008.
Pet najvećih TNC	871,4	1.524,0
Najnerazvijenije zemlje	76,5	510,5
Južna Azija	451,3	1.478,5
Podsaharska Afrika	246,8	882,6

- TNC kontrolištu 25% svetske proizvodnje, 2/3 svetske trgovine, one predstavljaju najvažnije „nosioce međunarodne trgovine“
- TNC u pogledu međunarodnog uticaja na mogu uticati indirektno, a na međunarodne organizacije i direktno i indirektno

- U analizi međunarodnog političkog uticaja TNC možemo razlikovati tri vrste aktera:
  - 1. Subjekti uticaja**, u koje ubrajamo TNC;
  - 2. Instrumente uticaja**, aktere preko koji se uticaj ostvaruje, u koje ubrajamo države, međunarodne organizacija kompanija i neformalne grupe
  - 3. Objekte uticaja**, akteri na koje se utiče, u koje ubrajamo države i međunarodne međuvladine organizacije

Pravci političkog uticaja transnacionalnih preduzeća

Novi koncept analize međunarodne trgovine

Pokazatelji aktivnosti transnacionalnih kompanija u svetskoj privredi (mlrd. USD)				
	1982.	1990.	2007.	2008.
Bruto domaći proizvod sveta	11.963	22.121	55.114	60.780
Izvoz proizvoda i usluga	2.395	4.414	17.321	19.990
SDI priliv	58	207	1.979	1.697
SDI odliv	27	239	2.147	1.858
Prodaje stranih filijala	2.530	6.026	31.764	30.311
Izvoz stranih filijala	635	1.498	5.775	6.664
Zapošljavanje u stranim filijalama (000)	19.864	24.476	80.396	77.388

- Priručnik o statistici međunarodne trgovine uslugama (2002)
- Statistika trgovine i uslugama stranih filijala (FATSS)
- **Statistika trgovine stranih filijala (Foreign Affiliates Trade Statistics – FATS)**
- Izvoz se obavlja indirektno preko stranih filijala domaćih matičnih kompanija u dva toka:
  1. Prodaja strane filijale na tržištima zemlje domaćina filijale;
  2. Izvoz te strane filijale na treća tržišta

- **Ulazni FATS tokovi** – pokazuju aktivnost stranih filijala koje one ostvaruju na teritoriji jedne posmatrane zemlje
- **Izlazni FATS tokovi** – pokazuju aktivnost stranih filijala koje su pod kontrolom matičnih kompanija iz posmatrane zemlje, a koje posluju u ostatku sveta